

Documentació de la Guerra Civil espanyola a la Cartoteca de l'Institut Cartogràfic de Catalunya

Carme Montaner i Garcia

Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya

No és fàcil de resseguir l'activitat cartogràfica generada en circumstàncies bèl·liques. Quan finalitza una guerra una bona part dels mapes elaborats s'han fet malbé o han desaparegut. La resta pot acabar molt dispersa. Aquesta dispersió es produeix per les pròpies circumstàncies que han generat la documentació i varia segons els exèrcits implicats, l'evolució de les campanyes i el desenllaç. Moltes vegades, els mapes passen a formar part de col·leccions cartogràfiques d'institucions militars i també civils, encara que sovint, sobretot els primers anys, es consideren documentació "secreta", almenys mentre tenen vigència informativa. Amb el temps, aquesta cartografia queda obsoleta i llavors pot passar a ser consultada públicament en arxius i biblioteques. Els mapes, però, també poden esdevenir botí de guerra i ser confiscats i enviats a destins llunyans i impensables, de manera que la seva consulta exigeix un treball previ de localització molt important.

La Guerra Civil espanyola no n'és una excepció, ans al contrari. Mentre que una part dels fons cartogràfics –bàsicament els de l'exèrcit franquista– van quedar dipositats en arxius civils o militars, com el Centro Geográfico del Ejército o el mateix Instituto Geográfico Nacional, una altra part va quedar dispersa en arxius i biblioteques molt diferents, tant temàticament com espacialment. En aquest darrer cas, sovint es tracta de fons que no han estat catalogats durant molts anys, amb la qual cosa se n'ha desconegut l'existència, o encara estan per descobrir. La dificultat de resseguir els mapes publicats durant la Guerra Civil es fa palesa quan trobem fulls en institucions tan diverses com ara la Biblioteca Nacional de Madrid, la Reial Acadèmia de Ciències de Barcelona o institucions de l'estranger, com la Royal Geographical Society de Londres o la Library of Congress de Washington.¹ I, encara, hi hauria una bona part de documentació cartogràfica, en aquest cas de l'exèrcit republicà, de la qual hi ha notícia documental però que, de moment, no s'ha localitzat.²

1. Agraïm aquesta informació a Francesc Nadal.

2. Vegeu en aquest volum l'article de F. Nadal: "Els serveis cartogràfics republicans durant la Guerra Civil espanyola".

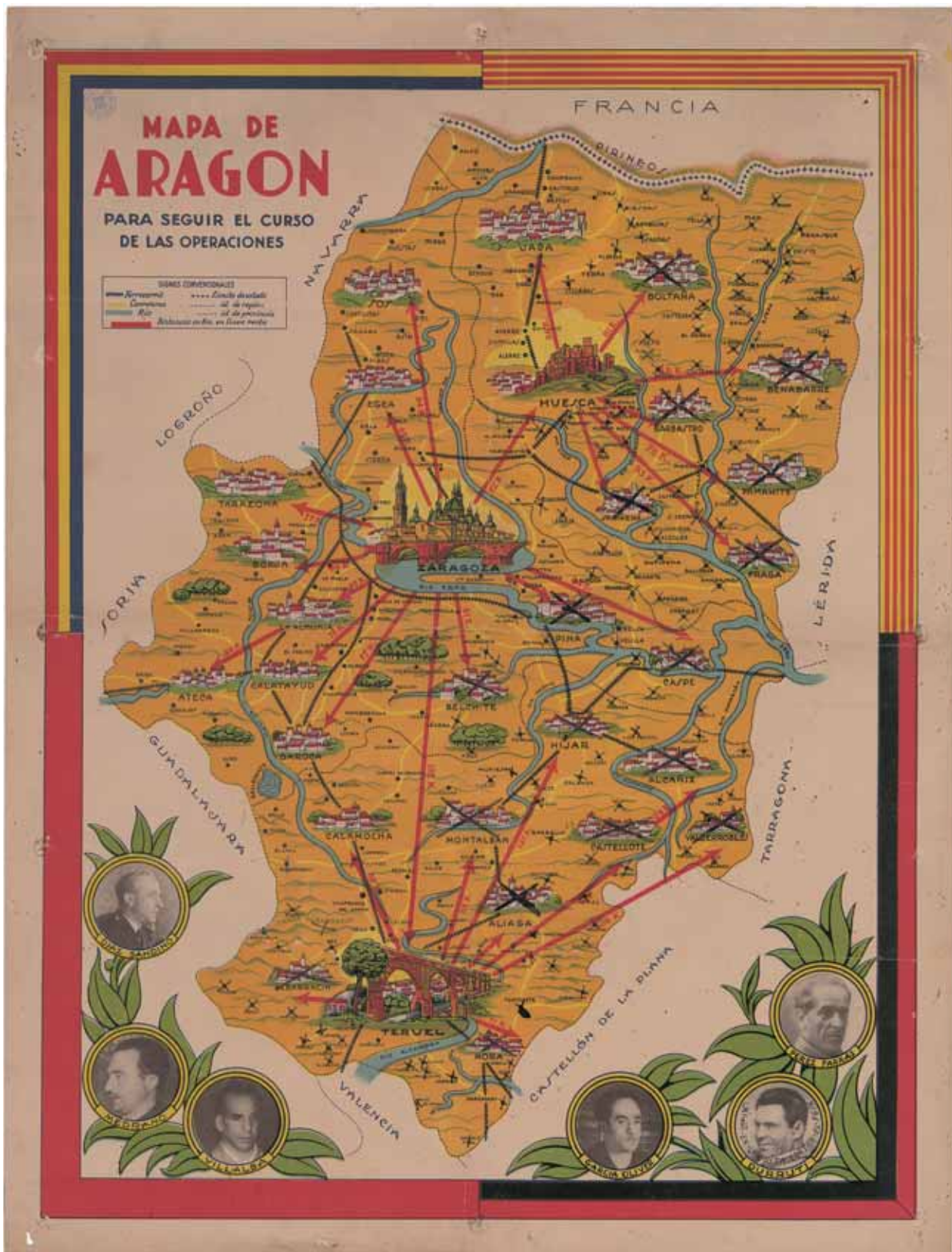

Figura 1. Mapa de Aragón para seguir el curso de las operaciones.
(Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

A aquesta dispersió de la documentació cartogràfica de la Guerra Civil espanyola cal afegir-hi la manca de catàlegs de la cartografia oficial d'Espanya, no ja pel que fa a les sèries de guerra, sinó en la seva totalitat. De fet, fins l'any 2001 no es va disposar d'una primera catalogació exhaustiva dels fulls de les diferents sèries del *Mapa de España* a escala 1:50 000.³ Aquesta mancança impedeix de fer una valoració dels fons que es conserven en arxius i biblioteques, encara que, darrerament, el panorama ha començat a canviar.⁴ El camí per fer, però, encara és molt llarg.

Molts dels fulls dels mapes d'Espanya a escales bàsiques i mitjanes –com ara l'1:50 000–, editats a la dècada de 1930, van continuar tenint vigència cartogràfica fins ben enllà del segle XX. De fet, es van utilitzar com a document de treball en àmbits molt diferents –des de l'ensenyament a l'Administració– fins a finals dels anys seixanta. L'adopció dels estàndards internacionals –els que feia servir el mapa “americà”– per a la cartografia oficial va significar l'obertura d'una nova etapa en l'edició de les sèries espanyoles.⁵ A partir d'aquell moment, els fulls anteriors van anar quedant obsolets i en molts casos es van eliminar. Quan un document deixa de tenir una vida “útil” com a instrument actual, no esdevé automàticament un document amb valor “històric”, sinó que habitualment entre aquests dos moments transcorre un període de temps, en el qual, molt sovint, el document és destruït. Aquest fenomen és especialment freqüent en els mapes. Noves actualitzacions cartogràfiques estimulen l'eliminació de les versions anteriors, les quals no se les consideraran valuoses fins passats uns quants anys, però la majoria dels fulls ja s'hauran llençat. Afortunadament, aquesta neteja no sol ser mai exhaustiva i sempre queden “racons” recuperables. Aquest seria una mica el cas dels fons de les sèries oficials de mapes d'Espanya que, pel fet d'haver-se conservat en centres que més endavant serien traspassats a l'Institut Cartogràfic de Catalunya, van formar el nucli inicial de la Cartoteca de Catalunya.

Les sèries de mapes d'Espanya a la Cartoteca de Catalunya

Un dels objectius de l'Institut Cartogràfic de Catalunya creat l'any 1982 és: «la creació, estructuració i organització de la Cartoteca de Catalunya, la qual coordinarà la recollida i l'estudi de la documentació geogràfica i cartogràfica existent, i s'encarregarà de la seva conservació, i difusió...» (Article 3, punt b, Llei 11/1982 de 8 d'octubre). La Cartoteca s'institucionalitza el 1985 i les seves funcions s'han vist reforçades amb la nova Llei 16/2005, de 27 de desembre, de la Informació Geogràfica i de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.⁶

La primera documentació que aplegà la Cartoteca de Catalunya provenia de dos centres cartogràfics transferits a l'Institut Cartogràfic de Catalunya l'any 1983: el Servei Cartogràfic de la Delegació de Carreteres del Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme (MOPU) a Catalunya i el Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona. La documentació aportada per ambdós serveis seria fonamental per a la constitució de la col·lecció de sèries de mapes oficials d'Espanya. La primera aplegà bona part dels mapes que es feien servir a la delegació del MOPU i que eren, sobretot, fulls de les sèries 1:50 000, 1:100 000 i 1:200 000 d'Espanya, bona part dels quals van ser publicats entre els anys quaranta i cinquanta del segle passat. Entre aquests fulls n'hi havia d'edicions anteriors, alguns dels quals, eren dels anys de la Guerra Civil.

La col·lecció que va venir del Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona era, sens dubte, molt remarcable i va constituir el nucli del fons de la Cartoteca de Catalunya. Des de la Diputació es va organitzar a la dècada de 1970-1979 un aplec de mapes, sobretot de caire municipal, referits al territori català, que van donar lloc a una cartoteca anomenada “Eduard Brossa”. Entre altres mapes, s'hi aplegaren els fons de l'antic Servei Geogràfic de la Mancomunitat de Catalunya, l'únic servei cartogràfic d'abast català en actiu des de 1914.⁷ Així mateix, contenia nombrosos fulls de sèries car-

3. Vegeu: Urteaga, Luis; Nadal, Francesc (2001): *Las series del Mapa Topográfico de España a escala 1:50 000*, Madrid, Dirección General del Instituto Geográfico Nacional, 397 pàg.

4. Vegeu: Magallanes Pernas, Luis (2004): *Cartografía de la Comunidad de Madrid en el Centro Geográfico del Ejército*, Madrid, Ministerio de Defensa, Centro Geográfico del Ejército. O la recent publicació a Internet de les sèries del *Mapa de España* 1:50 000 conservades a l'Institut Geogràfic Nacional (<http://www.ign.es>).

5. Vegeu nota 3.

6. Es pot consultar el contingut d'ambdues lleis a la *Memòria 2005 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya* que també es troba en línia a: www.icc.cat

7. Vegeu: Montaner, Maria Carme (2000): *Mapes i cartògrafs a la Catalunya contemporània (1833-1941)*, Barcelona, Rafael Dalmau editor/Institut Cartogràfic de Catalunya, 237 pàg.

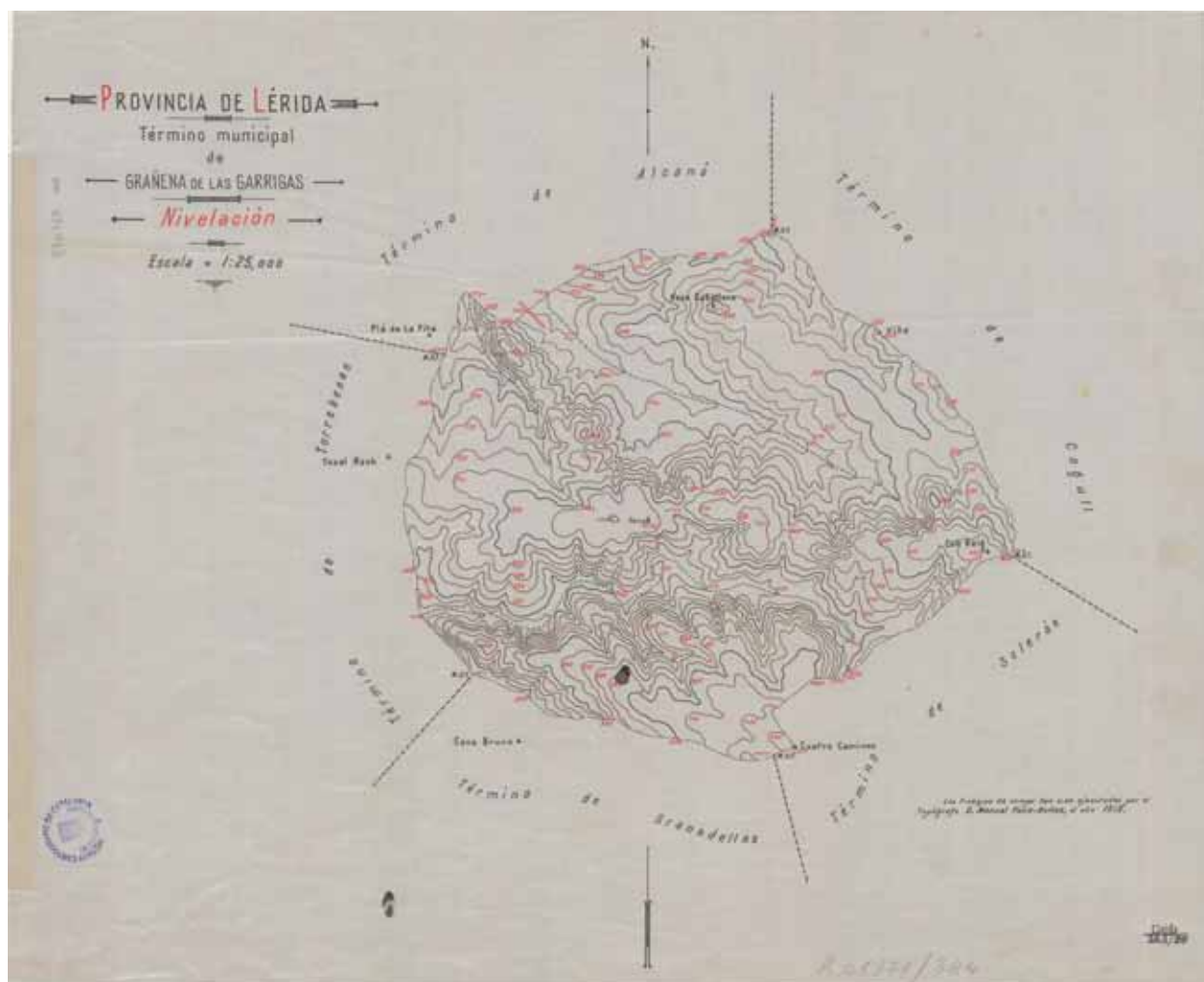

Figura 2. Topografia de Granyena de les Garrigues. Còpia manuscrita de l'original aixecat el 1919 per l'Institut Geogràfic y Estadístico, feta pel Servei Geogràfic de la Mancomunitat de Catalunya. (Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

togràfiques oficials d'Espanya (des de l'escala 1:10 000 fins a l'1:200 000) de totes les zones i de tots els períodes, inclòs el de la Guerra Civil. També es van poder aplegar, procedents del servei de la Mancomunitat, còpies manuscrites de les planimetries i les altimetries a 1:25 000 de més de quatre-cents municipis catalans, aixecades a començaments del segle XX per l'Institut Geogràfic, per al *Mapa de España* 1:50 000.

La documentació d'aquests dos centres traspassats a l'Institut Cartogràfic de Catalunya, va constituir el nucli del fons de la Cartoteca de Catalunya i, sobretot, la base per a la remarcable col·lecció de mapes oficials d'Espanya de què disposa actualment. Aquest fons inicial es va veure enriquit, el mateix any 1983, amb la cessió de la biblioteca i l'arxiu personals de l'antic director del Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona, Josep M. Puchades (Granollers, 1913-Barcelona, 1982), que incloïa una part de l'arxiu del geògraf Pau Vila (Sabadell, 1881-Barcelona, 1980). En aquest fons hi havia una col·lecció molt important de mapes de Catalunya de finals de segle XIX i de la primera meitat del XX, entre els quals edicions de guerra dels mapes oficials d'Espanya. El mateix Puchades havia publicat, a partir de la seva col·lecció, un catàleg de mapes de la província de Lleida, que constitueix un

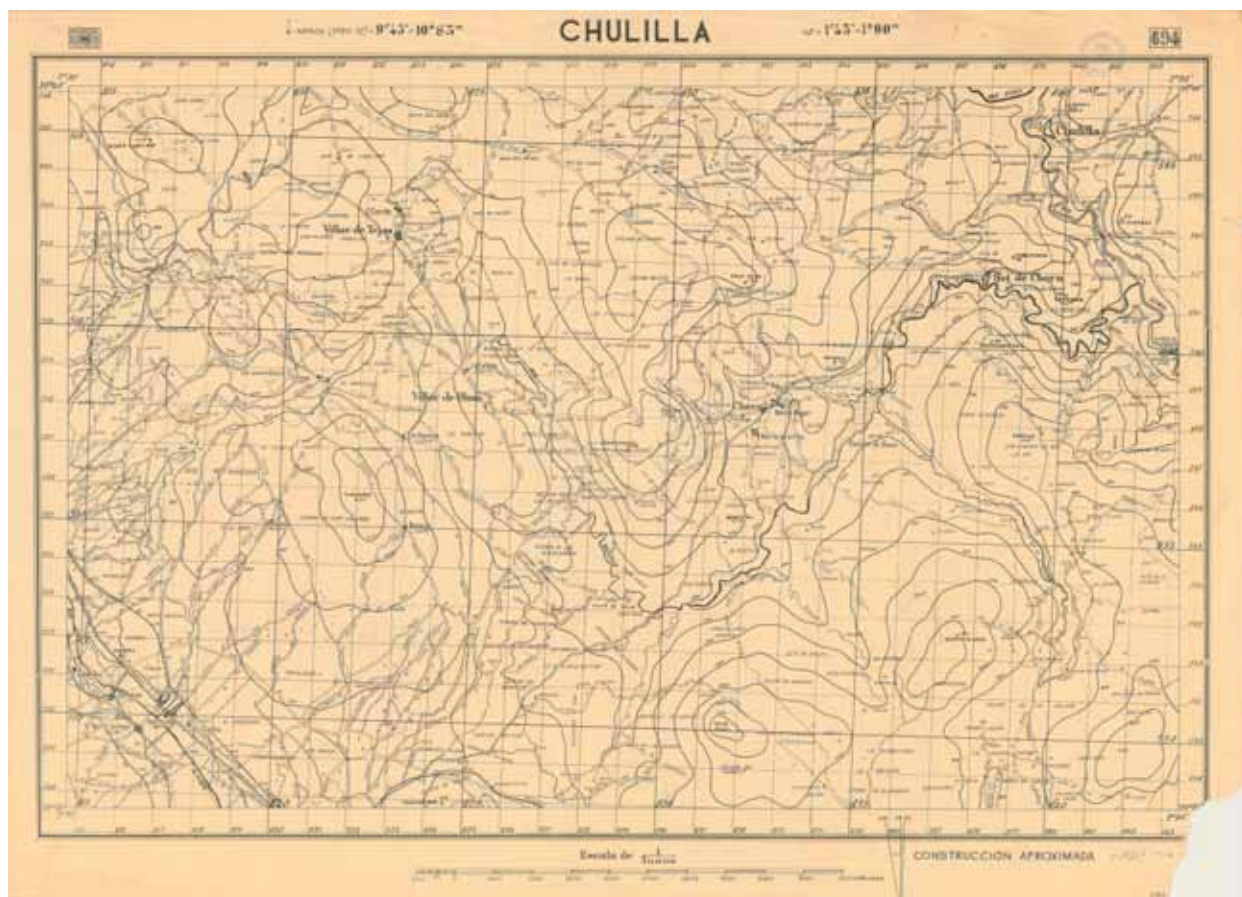

Figura 3. Full 694 «Chulilla» del *Mapa de España* 1:50 000. Edició de guerra feta per l'exèrcit de Franco el 1937. (Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

valuós document de referència per a la cartobibliografia de Catalunya de la primera meitat del segle XX.⁸ D'aquesta col·lecció també hem de destacar altres documents d'un interès excepcional per al període que ens ocupa, com és el cas d'alguns exemplars dels fulls del *Mapa Michelin de Carreteras de España* a escala 1:400 000, utilitzats tant per l'exèrcit republicà com pel franquista durant els primers mesos de la Guerra Civil, o alguns fulls de la *Guía Militar de Carreteras* a escala 1:400 000, publicats primer pels republicans, i les mateixes edicions reimpresses pels franquistes l'estiu de 1939, tot just acabada la guerra.

Amb els anys, les col·leccions de fulls de les sèries oficials d'Espanya de la Cartoteca de Catalunya s'han anat incrementant amb més donacions i també amb adquisicions. L'any 2006, i arran de l'organització de l'exposició per a la qual s'ha elaborat el llibre que teniu a les mans, s'hi ha pogut incorporar una col·lecció de gairebé sis-cents fulls, sobretot de la sèrie 1:50 000, però també d'altres escales, de diversos indrets de la Península i de les Illes Balears i les Canàries. Gairebé un 10% pertany a edicions fetes durant la guerra. Alguns porten anotacions i dibuixos manuscrits al damunt, que palesen el seu ús en la confrontació. Aquesta recent incorporació es troba en procés d'ésser integrada a la catalogació general de les sèries.

De totes les sèries cartogràfiques oficials d'Espanya reunides en aquests vint anys de funcionament de la Cartoteca de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, l'escala més emblemàtica és, sens dubte, l'1:50 000. S'han aplegat més de set mil fulls, que van des del primer full publicat el 1875 –el 559

8. Vegeu Puchades, José M. (1946): *Cartografía de la provincia de Lérida y Andorra*, Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses de la Excma. Diputación Provincial de Lérida, Delegación del Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

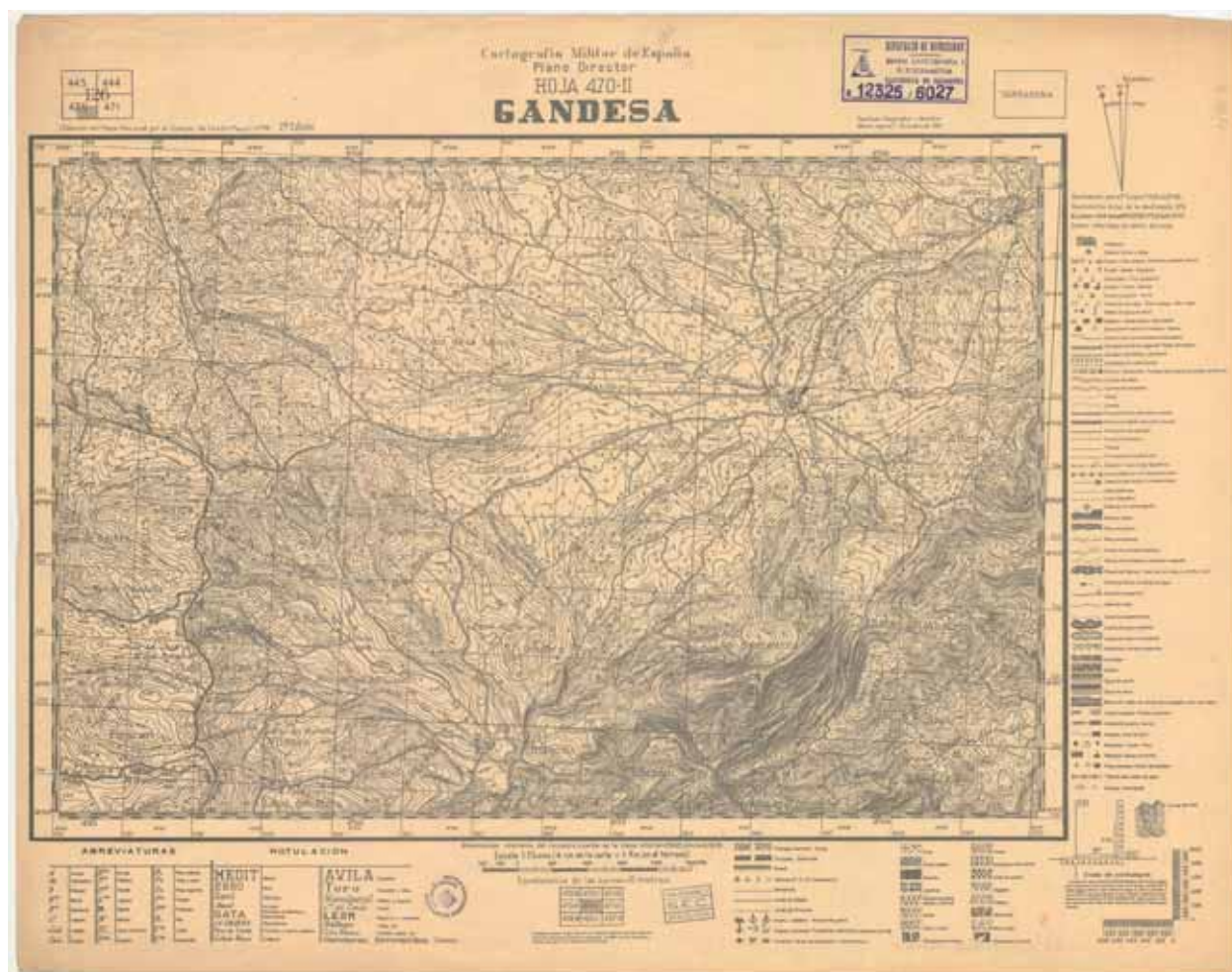

Figura 4. Full 470-II «Gadesa» del *Plano Director* 1:25 000. Edició del Cos d'Estat Major publicada a Barcelona el novembre de 1938. (Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

«Madrid»— fins a les edicions més actuals. Si tenim en compte que aquest mapa consta d'aproximadament un miler de fulls, veiem que disposem d'una mitjana de set edicions per a cada un.

Del conjunt de les edicions de les sèries cartogràfiques oficials d'Espanya, un 8% dels fulls, és a dir més de cinc-cents, corresponen a edicions fetes durant la Guerra Civil. No és freqüent de trobar una col·lecció tan gran d'edicions de les sèries de mapes oficials d'Espanya en una cartoteca que té relativament pocs anys de vida. I encara menys freqüent és trobar-hi un nombre de fulls considerable d'edicions de guerra. Una primera aproximació històrica als fulls publicats entre 1936 i 1939 (vegeu els articles de F. Nadal i L. Urteaga en aquest llibre) ens ha permès constatar que s'hi poden trobar exemples de les diferents edicions de guerra, com ara fulls provisionals en blanc i negre, fulls destinats als serveis aeronàutics, o edicions contemporànies d'un mateix full fetes per ambdós bàndols. La gran majoria són edicions publicades per l'exèrcit franquista, encara que es complementa amb una mostra petita, però prou significativa, de les edicions publicades pels republicans.

Vegeu una breu descripció dels fulls de les sèries de mapes d'Espanya publicats durant la Guerra Civil que es poden consultar a la Cartoteca de Catalunya:

Escala 1:25 000

Plano Director

Col·lecció excepcional, tant pel nombre d'exemplars conservats com pel seu interès cartogràfic, d'aquesta edició especial de guerra feta per l'exèrcit republicà. La col·lecció de la Cartoteca consta de 313 fulls, corresponents, sobretot, a les zones de la batalla de Terol, el front d'Aragó i el Sistema Defensiu de Catalunya (L-1, L-2).

Escala 1:50 000

Mapa Topográfico de España

S'hi poden trobar més de 200 fulls publicats durant la Guerra Civil. Una gran majoria corresponen a l'*Edición Mapa Nacional*, impresa per l'exèrcit franquista. N'hi ha de diverses zones de la geografia espanyola, encara que la col·lecció no és, ni de bon tros, completa. També hi ha alguns exemplars editats pels republicans. S'hi poden trobar fulls impresos en color, fulls en blanc i negre, fulls dels quals no es disposava de totes les minuts i, per tant, hi ha quadrants que són només una aproximació al dibuix del relleu. N'hi ha 11 de la zona de Catalunya que són tiratges especials fets per a l'Exèrcit de l'Aire franquista, utilitzats, per tant, com a carta aeronàutica. Es pot parlar d'una diversitat d'edicions que permeten fer-se una idea de com es treballava i de quines fonts van poder disposar uns i altres.

Escala 1:100 000

Mapa de Mando

La Cartoteca compta amb alguns exemplars dels fulls que es van arribar a publicar d'aquesta sèrie, tant per l'exèrcit republicà com per l'exèrcit franquista. El full 140 «Tortosa» de l'edició especial republicana és particularment valuós, ja que constitueix l'únic que es conserva d'aquesta edició. També hi ha 18 còpies fotogràfiques de fulls amb un segell amb les sigles S.E.C. (Barcelona). Tots els exemplars corresponen a la zona de Catalunya.

Escala 1:200 000

Mapa Militar Itinerario de España

Va ser una altra de les sèries més utilitzades durant la guerra. La col·lecció de la Cartoteca de Catalunya compta amb diversos fulls corresponents, sobretot, a diferents províncies d'Andalusia i Castella-la Manxa, i també de Múrcia. Un estudi dels fulls publicats pels franquistes a començaments de 1939 a partir de les edicions que van poder confiscar als republicans ha permès copsar, indirectament, les característiques de l'edició especial republicana d'aquest mapa.⁹

Tot aquest material forma part de les col·leccions més àmplies de les sèries de mapes d'Espanya de la Cartoteca de Catalunya. L'any 2003 s'inicià un projecte de digitalització de la sèrie 1:50 000, una part de la qual –els fulls que cobreixen el territori de Catalunya– es poden consultar a Internet.¹⁰ Actualment s'està duent a terme una catalogació georeferenciada, full a full, que permeti, ben aviat, una consulta gràfica i virtual de tots els exemplars.

El fons Monés: Una documentació cartogràfica sorprenent

La Cartoteca de Catalunya va tenir coneixement, a la dècada de 1980-1989, de l'existència d'un fons de cartografia realitzada per les tropes voluntàries italianes que van lluitar a la Guerra Civil d'Espanya en el bàndol del general Franco, entre el maig de 1937 i el maig de 1939. Aquest fons era format per una maleta que contenia bàsicament mapes manuscrits i impresos, esbossos i fotografies aèries que aquestes forces italianes van utilitzar en els fronts de Madrid, del País Basc i de l'Ebre. Aquesta documentació era en mans d'un particular, però ja en aquells anys la Cartoteca va obtenir el permís per a fotografiar-la enterament. Anys més

9. García-Baquero y Sáenz de Vicuña, Manuel (1985): *Historial del Mapa Itinerario Militar español*, Madrid, Servicio Geográfico del Ejército.

10. <http://www.icc.cat/ctc50kes/home.html>

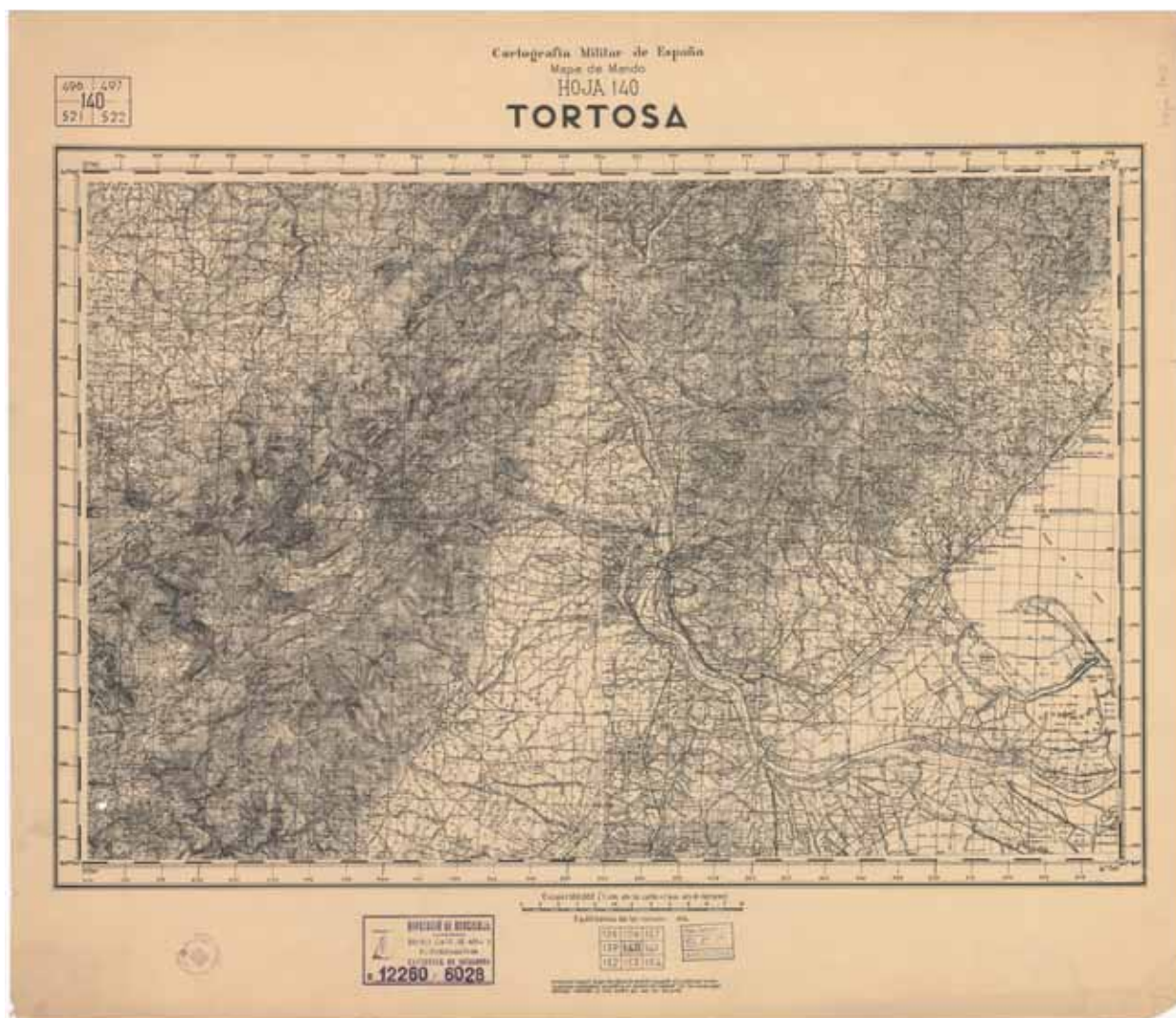

Figura 5. Full 140 «Tortosa» del *Mapa de Mando* 1:100 000. Edició de guerra feta per l'exèrcit franquista. Podeu comparar el mateix full en l'edició feta per l'exèrcit de la República el 1938 i que es reproduïx en la il·lustració de la pàgina 42. (Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

tard, quan es va morir el seu propietari, el Sr. Josep Monés, i gràcies a la perseverança de Montserrat Galera, que aleshores era la cap de la Cartoteca, es va poder adquirir el fons. Actualment, es pot consultar a la Cartoteca de Catalunya i constitueix una informació d'una gran vàlua per a entendre com s'utilitzava la cartografia en el front. La mateixa Montserrat Galera en va fer una primera descripció l'any 2000.¹¹

Bàsicament es tracta de documentació que fa referència a dues divisions italianes: les Frecce Nere i les Frecce Azzurre, que van lluitar en el bàndol franquista. Tot el fons és d'una gran unitat documental i ens permet fer-nos una idea de com es treballava cartogràficament en les línies de foc i com s'utilitzava la cartografia. També és una mostra molt clara de les acurades realitzacions cartogràfiques que va dur a terme la Sezione Topocartografica (vegeu l'article de L. Urteaga en aquest mateix volum).

El fons és format per tretze carpetes que contenen en total cent quaranta-tres dibuixos manuscrits, vuitanta-vuit mapes, divuit fotografies i trenta-vuit textos. Els dibuixos són, d'una banda, croquis manuscrits dels escenaris de guerra, majoritàriament en color damunt paper vegetal. Se'n destaca la

11. Galera, Montserrat (2000): "Guerra i cartografia a Catalunya. Segles XVII-XX", a *La Cartografia catalana: 10è curs: 22, 23, 24, 25 i 26 de febrer de 1999*, Barcelona, Institut Cartogràfic de Catalunya.

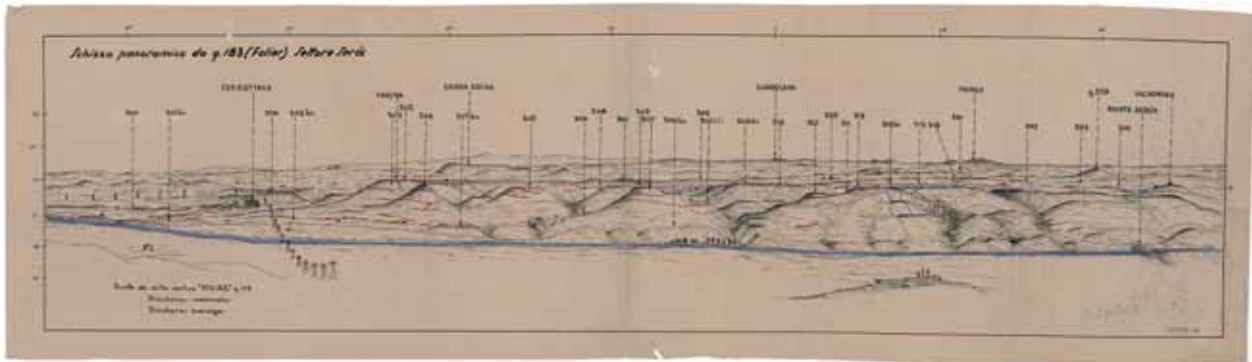

Figura 6. Dibuix panoràmic de la zona de Serós amb indicació de les trinxeres. Dibuixat pel Corpo Truppe Volontarie.
(Fons Monés. Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

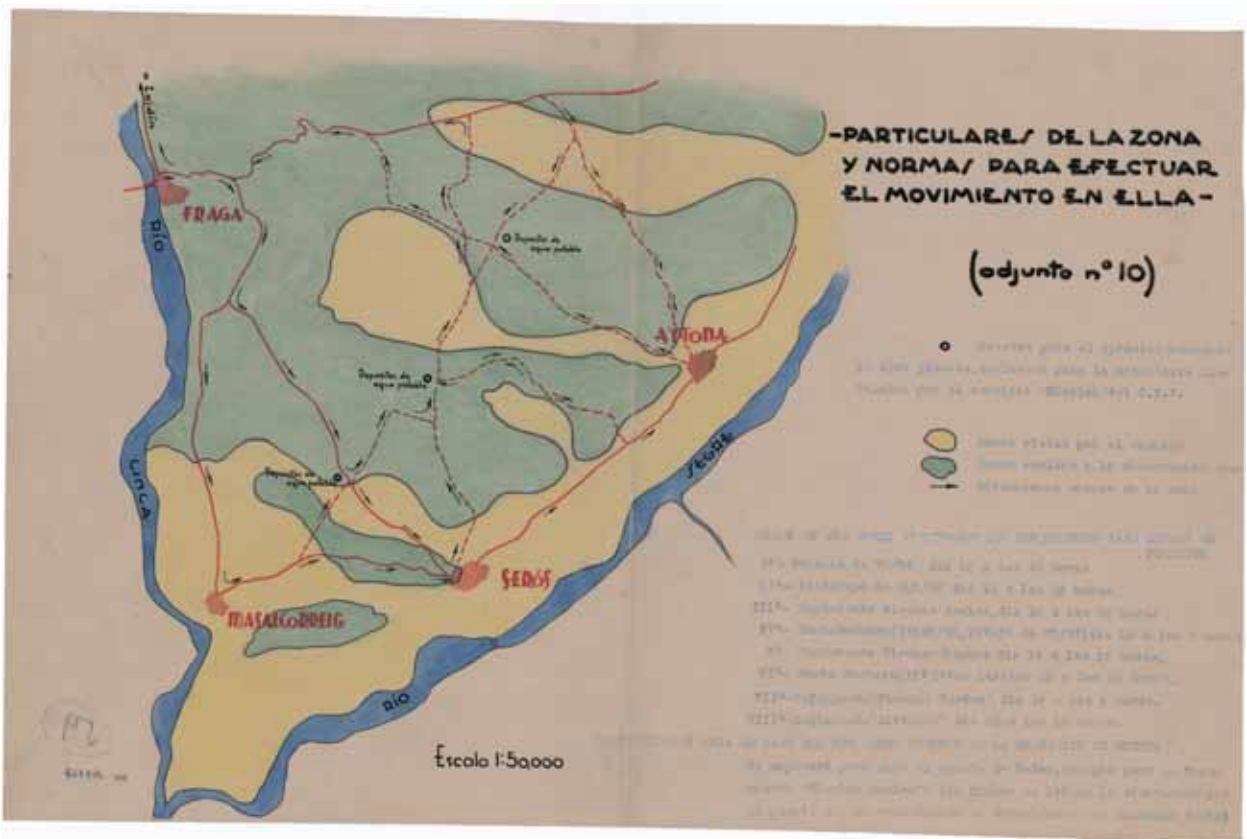

Figura 7. Esquema de circulació per als vehicles del Corpo Truppe Volontarie en el front de Lleida. En verd hi ha les zones no observables per l'enemic i en groc les visibles.
(Fons Monés. Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

finor del traç i les correctes proporcions que fan que es puguin reconèixer fàcilment els indrets dibuixats, talment com en una fotografia. Una bona part corresponen a paisatges de la batalla de l'Ebre, però també n'hi ha alguns de la zona del País Basc (Ondarroa, Bermeo). També hi ha croquis més senzills on s'assenyala diàriament la situació de les tropes d'ambdós bàndols. En aquest cas es pot seguir l'avanç, dia a dia, de les tropes franquistes pujant cap al nord de Catalunya els mesos de desembre de 1938 i gener de 1939. La majoria de dibuixos porten la data.

Pel que fa a la cartografia, a més d'exemplars d'edicions franquistes de fulls del mapa 1:50 000, enganxats de quatre en quatre i amb indicacions de moviments de tropes, d'objectius i de vies de comunicació, també hi ha exemplars de la cartografia elaborada per la pròpia Sezone, com ara fulls del *Mapa de España* a escala 1:200 000. Cal assenyalar uns quants fulls manuscrits a escala 1:25 000.

La documentació fotogràfica és també molt remarcable. D'una banda, hi ha fotografies panoràmiques en mosaic dels escenaris de guerra, amb toponímia, talment com els croquis, dels quals podien haver servit perfectament de model. És sorprenent la qualitat fotogràfica d'aquestes panoràmiques, que constitueixen documents privilegiats per a l'estudi històric del paisatge. També hi ha fotografies aèries obliqües, algunes de les quals fetes per l'aviació alemanya, cosa que demostra que hi havia una bona col·laboració tècnica. Aquestes magnífiques vistes, com per exemple les de les serres de Pàndols i de Cavalls, ens donen una idea de la importància estratègica de la fotografia, tal com quedaria demostrat poc després a la Segona Guerra Mundial. La documentació fotogràfica es complementa amb unes poques fotografies aèries de bombardeigs, com el del pont de l'Ebre a Garcia, on la instantània capta el moment just de l'impacte de la bomba damunt l'objectiu. Finalment en el fons Monés també hi trobem uns pocs textos, la majoria mecanografiats, sobre qüestions diverses (des dels sous fins als botins de guerra) relacionades directament amb el front.

Hem tingut notícia que a Itàlia es conserva el llegat documental dels voluntaris italians a la Guerra Civil espanyola, del qual el fons Monés de la Cartoteca de Catalunya seria una mostra petita, però significativa. La seva ubicació a Catalunya ha de servir per a apropar els estudiosos locals una

Figura 8. Logotip que figura a les cobertes de l'edició dels fulls a escala 1:200 000 publicats pel Corpo Truppe Volontarie. (Fons Monés. Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

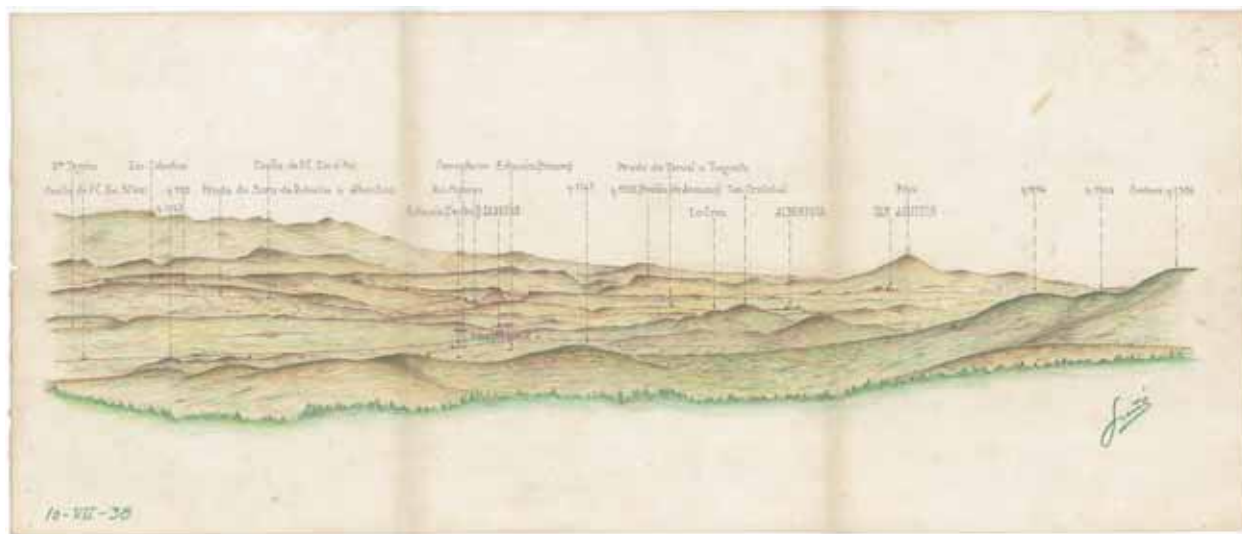

Figura 9. Dibuix panoràmic de la zona de Sarrión (Terol). Signat per Suñer el 10 de juliol de 1938. (Fons Monés. Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

Figura 10. Mosaic de fotografies aèries obliques d'un tram de l'Ebre. En primer terme Corbera d'Ebre.
(Fons Monés. Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

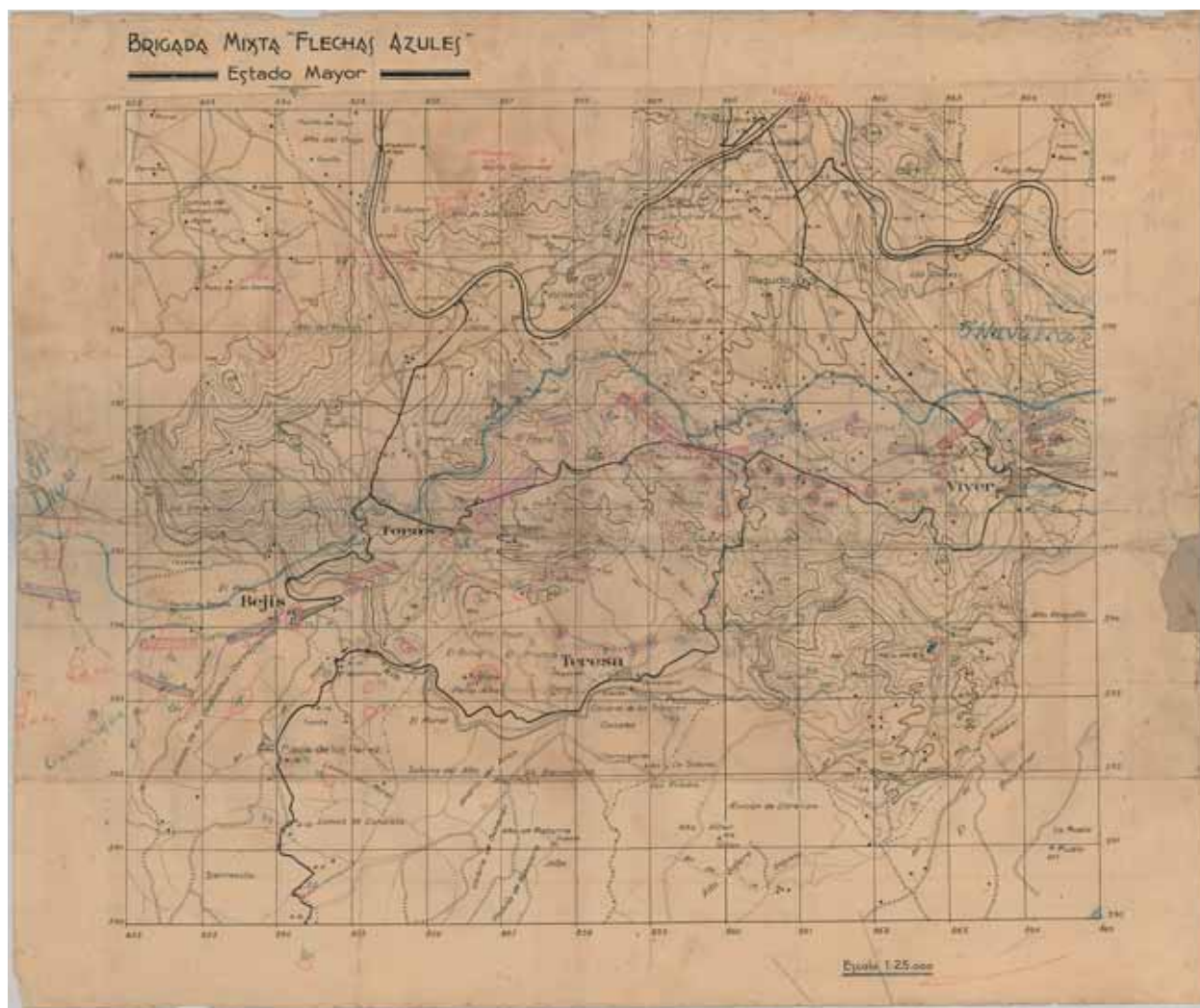

Figura 11. Mapa d'una zona de Teruel a escala 1:25 000 amb anotacions manuscrites de posicions de tropes. (Fons Monés. Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

documentació que, d'una altra manera, podria ser de més difícil accés. De fet, ja s'han publicat algunes reproduccions d'aquest fons en llibres sobre la Guerra Civil espanyola.¹² La Cartoteca està digitalitzant aquest fons per tal de preservar-lo en condicions òptimes i facilitar-ne la consulta.

Altres documents del període 1936-1939

La Cartoteca conserva més documentació d'aquest període, una part de la qual és relacionada directament amb la guerra. Pel que fa a la cartografia, ja hem fet referència als mapes de l'empresa Michelin utilitzats per l'exèrcit franquista que formen part del llegat Puchades de la Cartoteca de Catalunya. També s'hi poden trobar mapes no relacionats directament amb els fets bèl·lics, com el mapa de Catalunya amb la divisió en vegueries i comarques de la Generalitat, tot i que amb el decurs de la guerra la precarietat de mitjans, palesa en tots els àmbits de l'activitat econòmica, també es va deixar sentir en el de l'edició cartogràfica.

12. Hernández, F. X. (coord.) (2005): *Ebro 1938*, Barcelona, Inédita Editores.

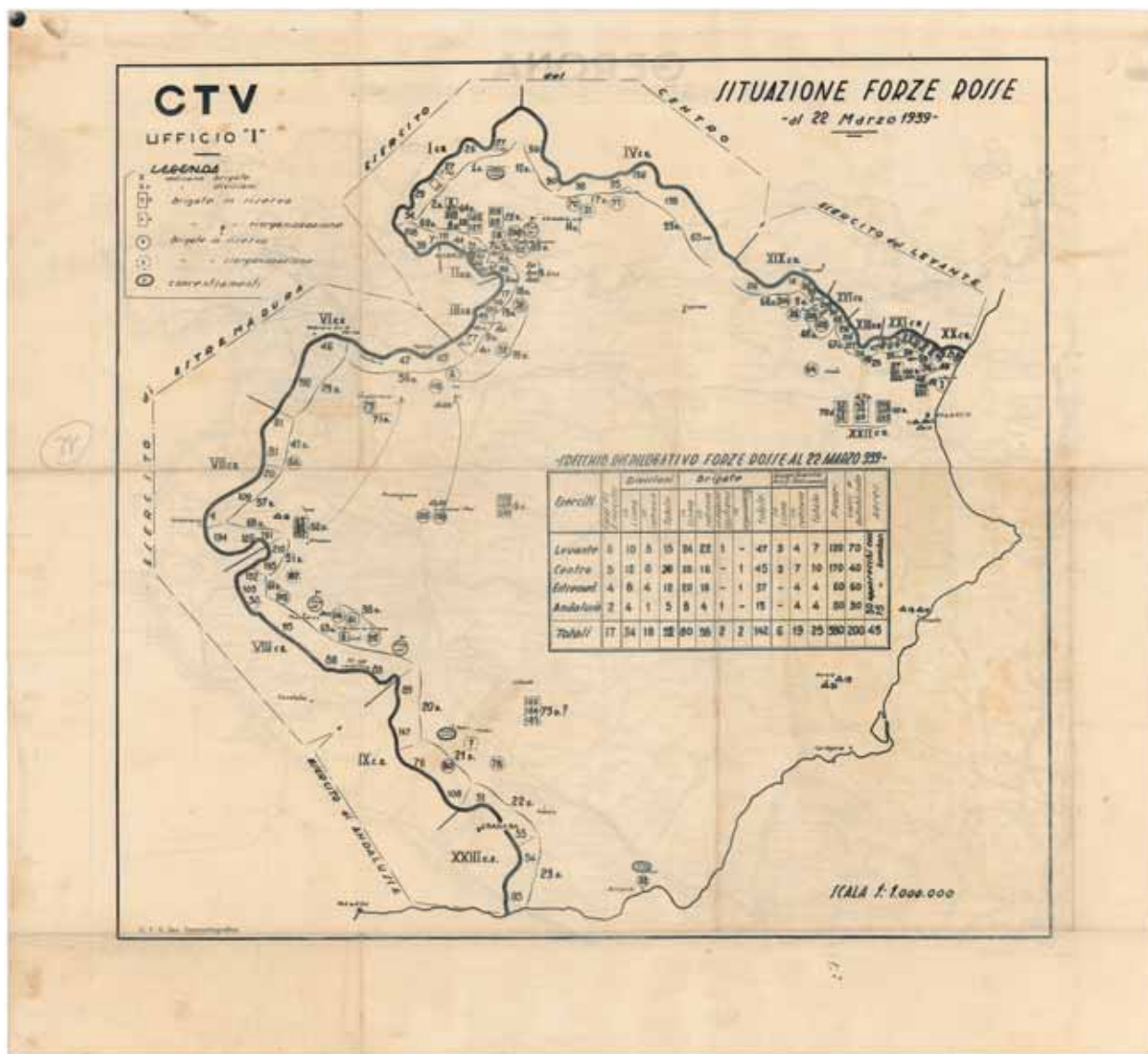

Figura 12. Mapa del Corpo Truppe Volontarie on s'indica la posició de les tropes republicanes el 22 de març de 1939 a les acaballes de la Guerra Civil. (Fons Monés. Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya).

Un altre fons de la Cartoteca, una part del qual és marcat per la Guerra Civil és el Fons Històric del Servei Meteorològic de Catalunya.¹³ Creat el 1921, va començar a elaborar les cartes diàries del temps, que no va interrompre ni durant els anys de guerra. En els mapes de les darreres setmanes hi comencen a faltar les dades del sud i oest de Catalunya, corresponents a les zones on van avançant les tropes franquistes. Encara es va dibuixar, però, el mapa del temps del dia 18 de gener de 1939, la setmana abans que el Servei Meteorològic fos confiscat per ordre del general Franco.

Durant els vint anys d'existència, la Cartoteca de Catalunya de l'Institut Cartogràfic de Catalunya ha procurat d'aplegar tot tipus de cartografia. Des de la cartografia considerada més "valuosa" i antiga fins a la cartografia d'ús més quotidià. Des de la cartografia més coneguda i divulgada fins a la més especialitzada. Un dels objectius de la Cartoteca de Catalunya és posar-la a l'abast tant del públic interessat com dels professionals i investigadors. Un exemple el constitueixen aquests fons de cartografia de la Guerra Civil espanyola.

13. <http://www.icc.cat/biblio/smc.html>